

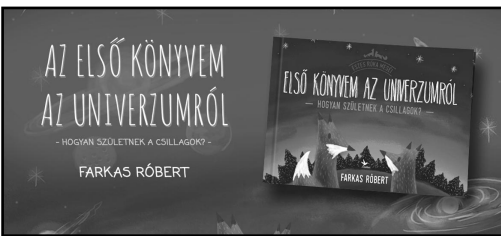
A kötet minden szerkezeti hibájától eltekintve értékes gyűjtemény, amely érzékenyen reflektál a múlandóság és a határhelyzetek kérdéskörére. Turbuly Lilla költészetének nyilvánvalóan nem célja a magyar líra megújítása, felforgatása, írásmódja mégis különösen hitelesnek hat a kortárs magyar költészeti palettán.

Turbuly Lilla: *Alkonykapcsoló*. PRAE.hu, Líra és Logika, 2018.

Amikor az eszes rókák mesélnek...

Farkas Róbert
mesekönyv-sorozatáról

Zólya Andrea Csilla

Farkas Róbert három részes Eszes róka meséi-sorozata meghökkentően bátor és innovatív vállalkozás, tekintettel arra, hogy a különböző asztrofizikai kérdésekkel elsősorban a legkisebbeket szólítja meg. Az *Első könyvem az Univerzumból*, az *Első könyvem a fényességéről* és az *Első könyvem a tér-*

időről nemcsak a kisgyerekeket avatja be a csillagászati történésekbe és alapfogalmakba, hanem a felnőtteknek is segítségükre lehet. Való igaz, hogy többünknek ijesztő belegondolni abba, mennyire parányiak vagyunk a már-már felfoghatatlan méretű asztrofizikai távolságokhoz és nagyságokhoz képest, de ez nem ment fel bennünket az alól, hogy megpróbáljunk válaszolni gyerekeinknek a csillagok, égitestek, vagy a galaxisok létrejöttére és egyáltalán a keletkezésünkre vonatkozó kérdéseikre is. Farkas Róbert köteteivel felvértezve talán a szülőket nem éri annyira váratlanul vagy éppen felkészületlenül, amikor a három-négy éves gyerekek kérdései e témákra is kiterjednek. Voltaképpen ezért vitathatatlanul előremutató a sorozat, mivel a fizikának és asztrofizikának a kérdéseiről úgy beszél, hogy egyszerre szólítja meg a kisebb és a nagyobb gyerekeket, illetve a szülőket.

Ebben a vonatkozásban lényeges, hogy a tudományok kérdéseiről való gondolkodást a szerző kiemeli a tankönyvek és az iskolai tanórák kötöttségéből azzal, ahogy megmutatja, e kérdésekkel való szembenézés a mindennapjaink szerves részévé válhat, miközben nemcsak megtapasztaljuk, így tanúi és részesei vagyunk a világ csodáinak, hanem gyerekként és felnőttként is megérteni igyekszünk azokat.

Az Eszes róka meséi-sorozat a párbeszédet és a közös gondolkodást segít(het)i elő a felnőtt/szülő és a gyerekek között a kötetekben szereplő rókapapa és kölyke eszmecseréje által, amit szín-

Zólya Andrea Csilla (1978, Székelyudvarhely). Kritikus, szerkesztő, tanár. Tanulmányait a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen végezte. Jelenleg Szentendrén él. Legutóbbi kötete: *Szabadcsavár* (2014).

tén erősít a párbeszédektől tipográfia-ailag is jól elkülönülő tudományos adalékinformációkat tartalmazó pár soros szövegrészek révén. Talán nem túlzás kijelenteni, hogy Farkas Róbert saját rajzaival készített sorozatának mindhárom darabját igazi családi könyvnek tekinthetjük. A kiadó 3-6 éves kortól ajánlja a sorozatot, ha a kötetek terjedelmét és formátumát nézzük, akkor igazodnak e korosztály igényeihez. Ennek ellenére inkább 4-6 éves kortól tartom reálisnak az asztrofizikai kérdéskörbe való ilyen szintű elmélyedést.

Természetesen ez nem zárja ki, hogy lehetnek olyan gyerekek, akiknél korán mutatkozik meg az érdeklődés és nyitottság e témák iránt is.

Mintha mindhárom kötet egy-egy némafilm eseményeket sűrítő kockáinak váltakozását elevenítené meg. Az oldalpárok bal oldalán levő illusztrációk megkapó képi világot teremtenek a szerző által készített rajzok révén, amelyek végigvezetnek bennünket a világűr jeles történésein és helyszínein, miközben a rókák perspektívájával is azonosulhat az olvasó. A három kötet oldalpárjainak jobb oldalán a némafilmek feliratozását idéző, keretbe foglalt szövegrészeket láthatunk, amelyek a rókapapa és gyermeke párbeszédét jelenítik meg. Jól elkülönül tőlük nemcsak tartalmában, de vizuálisan is az ELTE Atomfizikai Tanszékének asztrofizikusa, Dr. Raffai Péter által lektorált, minden oldalon a keret alatt megjelenő rövid, apró betűkkel szedett szöveg. Ez utóbbi mintegy kiegészítő és kísérő szereppel bír, hiszen a háttértudást segítő információmorszákat és tudománytörténeti adalékokat tartal-

mazó ismeretterjesztő szövegeket idéző sorok segít(het)ik a szülőt a válaszadó szerepében, illetve a nagyobb gyerekeket a szóban forgó kérdések továbbgondolására és további kérdések megfogalmazására sarkalhatják. Nyilván a műfaji, formai és terjedelmi korlátokból adódóan nem feladata és nem is várható el e szövegrésztől sem, hogy részletesebben kitérjen tudományos tézisek ismertetésére.

Az *Első könyvem az Univerzumról* először angol nyelven adták ki közösségi finanszírozásnak köszönhetően, a sikeres fogadtatást követően jelent meg magyarul is a Kolibri kiadónál. Farkas Róbert első kötete 16 számozatlan oldalpáron keresztül mutatja végig rókapapa segítségével a kis róka ismerkedését a nagyvilággal, annak dolgaival és történéseivel, valamint önmagával. A kötet kiinduló kérdése, hogyan születnek a csillagok? Részben választ is kapunk erre rókapapa szavai között, amelyek viszont egytől egyig a világ teljességének jegyében foganva mutatnak rá arra, hogy milyen szorosan összetartozunk a világ alkotóelemeivel, mint ahogy mi magunk is egy-egy részecskéje vagyunk a nagy egésznek. Rókapapa válaszaiban így csúszik egymásra és olvad egybe a saját és a csillagok születéséről való gondolkodás. Mindez egyfajta panteisztikus szemléletmódon keresztül érvényesül, ahol a természet történéseiben és önmagunkban is felismerhetjük az isteni erő hatását, miközben a világ keletkezésének csodáját idézi fel a két róka. Rókapapa tanítása kétségkívül a teljesség tudatában és jegyében fogan, hiszen az eseményeket egyszerre láthatjuk egy nagylátószögű

objektíven keresztül és a makró részek különös világát megmutató mikroszkóp lencsén át.

A rókapapa és gyermeke közötti párbeszéd Exupery *A kis hercegére* emlékeztet nemcsak a róka motívumon keresztül, ami a bölcs és szerethető karaktert jeleníti meg e mesében is, hanem a párbeszéd jellege által ugyancsak:

„– Papa, kérdezhetek tőled valamit?
– Persze, kicsim! Mit szeretnél tudni?
– Én honnan jöttem?
– Mindannyian a csillagokból jöttünk.
– Ezt hogy érted?
– Minden, amit magad körül látsz, az valaha elképzelhetetlenül közel volt egymáshoz.” – olvashatjuk a két róka beszélgetésének nyitányát, amit olyan fogalmak magyarázatai követnek, mint az ősrobbanás, a galaxis, a naprendszer és a bolygói, a világegyetem és a részecskék, az atom és a molekula. E fogalmakat pedig igazán közel hozzánk az a megkapó és szeretetteli emberi hang hozza, ami jellemzi a két róka párbeszédét. Az alábbi példák jól érzékeltethetik e beszédmód jegyeit: a kérdésre, hogy ha ilyen hatalmas a világűr, miért nincsenek mindenhol rókák a következő válasz érkezik: „Képzeld el a Napot úgy, mint egy téli tábornyit az erdőben. Ha túl közel mérs hozzá, megperzseli a bundádat. Ha pedig messziről nézed, nem ad meleget. Csak a pislákoló fényét láthatod a sötét fák között.” vagy a kötet zárógondolata: „Az élet csodája, hogy ugyanaz az elem, amitől vizes lesz a bundád, ott munkál valahol a napban is, ami reggel felkel és megszárit téged”.

Ugyanakkor a kérdés súlyát és kérdezni tudás jelentőségét hangsúlyoz-

za a kötet a szerzői ajánlásán keresztül is: „Fanni lányomnak. Kérlek, sose felejts el kérdezni!”, – hiszen a nyitottság zálogaként az összefüggések észrevételének a lehetőségeit hordozza magában és az ismereteink körének kiszélesedését.

Farkas Róbert kötete fontos darabja a kortárs gyerekkönyvkiadásnak, mivel azzal szembesíti a gyerekeket (és szüleiket), hogy a fizika törvényei a mi életünknek is a meghatározói, a leg hétköznapibb tapasztalatainknak és élményeinknek is alakítói, nem pusztán önmagukban gyarapodó definíciók vagy képletek sokasága. De hasonlóan fontos üzenete a mesekönyvnek, hogy a tudományok sem egy-egy elzárt fiókban vagy polcokon sorakoznak egymás mellett, hanem egymással összekapcsolódva segítenek világunk dolgainak megértésében. Így méltán helye van a fizika által feltett kérdések tárgyalásában például a filozófiának vagy az asztrofizikának, mint ahogy fordított esetben is. S talán elfogadható, ha a mesét kiegészítő, kisbetűs okfejtésekből a fizikában kevésbé jártasok esetleg nem minden elméleti adalékot értenek meg, viszont az iskolával szemben a kötet kétségtelenül felkelti, és egyben fenn tartja az érdeklődésünket világegyetem történéseinek összefüggései iránt.

Az *Első könyvem a fénysebességről* és az *Első könyvem a téridőről* című kötetek oldalain tovább folytatja a két róka az égbolt kémlelését. Az előbbi az első részhez hasonlóan szintén 16 oldalpáron keresztül mutatja be a csillagok és a világűr további jelenségeit. Szemléletes példák és hasonlatok segítségével olyan események ismereteibe, s

fogalmakba avatja be a könyv szerzője a kisgyerekeket, mint a Nap keletkezése, a fény terjedésének sebessége, a gravitáció, a Tejútrendszer, a fekete lyuk vagy a csillagok elmúlása. A kötet egyik legmegragadóbb hasonlata a rókapapa magyarázatai között a tömegvonzás működésének a pókháló és a mag találkozásán keresztül való elmesélése: „Minden, ami anyagból van, meggörbíti a teret maga körül. Ahogyan a pókháló közepébe ejtett mag is lehúzza és meggörbíti a hálót”. De megemlíthetjük a fény terjedésének a magyarázását is, miszerint: „a világon semmi nem történhet gyorsabban, mint ahogyan a fény terjed. Ha itt, a Földön az emberek lámpát gyűjtanak, úgy látszik, mintha azonnal fényesség ragyogná be a házukat. Ez azért csalóka, mert a fény nagyon gyors, de ha nagy távolságokat kell megtennie, akkor kiderül, hogy az neki is időbe telik”. A mese szövegterébe beilleszkedő ismeretterjesztő részletek viszont mindvégig könnyedek maradnak, olykor frissítő humorral is felvértezve, de végtelen türelemmel és megértéssel terelgetik a kisoroka gondolatait és kérdéseit. A két róka párbeszédét tartalmazó keret alatt az asztrofizika a témához szorosan kapcsolódó további kérdéseket olvashatjuk, amelyek a behatóbb tájékozódás serkentését célozzák a részletekbe menő és számadatokkal ellátott tudományos információmorzsák által.

A sorozatzáró kötet az *Első könyvem a téridőről* kissé hosszabban, 20 oldalpáron keresztül vezet tovább a gyerekeket (és felnőtteket) a csillagászat és a fizika rejtelseiben. Elsőként a relatív

fogalmával találkozunk, majd a fotónok, a sebesség és az idő relativitása, a tér és idő összetartozása, illetve a fénysebesség titkai lepleződnek le. A korábbi részekből már ismert eredeti hasonlatokon és magyarázatokon keresztül vezet végig e fogalmakat. Például a fénysebességet így írja le: „A fénysebesség egyben az információ terjedésének a sebessége is. Ha túllépnéd ezt a sebességet, akkor az idő nemcsak megállna, hanem elkezdenél visszafelé utazni benne. Mintha előbb lenne vizes a bundád, és csak utána kezdene el esni az eső.” – olvashatjuk a bölcs róka magyarázatát, melyben a humoros hasonlattal hozza közel a rókagyerekhez a fogalmakat. S bár a kötet a tudományos ismereteket is elérhetővé teszi a kisgyerekek számára is, összességében nemcsak a tudás elmélyítésére biztatja az olvasókat, hanem a minden megélhető pillanat átélésére. „Tudom, sokszor siettetnéd az időt, hogy minél gyorsabban teljen. De sose felejtse el, hogy itt van nekünk a jelen, és minden pillanat után jön a következő, és ezek annyi élményt tartogatnak a számunkra, hogy kár volna az időnket a múltra vagy a jövőre pazarolni” – olvashatjuk a kötet zárógondolataként a rókapapa kölykének szóló tanítását.

Farkas Róbert: *Első könyvem az univerzumról*. Kolibri, Budapest, 2017.

Farkas Róbert: *Első könyvem a fénysebességről*. Kolibri, Budapest, 2018.

Farkas Róbert: *Első könyvem a téridőről*. Kolibri, Budapest, 2018.